

Το τίμημα για την αποκάλυψη της αλήθειας: Οι δολοφονίες των δημοσιογράφων στο επίκεντρο

1. Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή, παρά την κατοχύρωση των ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων, τόσο σε συνταγματικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, το κύμα των παραβιάσεων και των καταστρατηγήσεων, που εντοπίζεται στο δημοσιογραφικό κλάδο, αποτελεί έναν αδιάψευστο μάρτυρα της δυσλειτουργίας των θεσμών. Η δημοσιογραφία δεν περιορίζεται στην απλή αναφορά του κοινωνικοπολιτικού γίνεσθαι, αλλά αποτελεί λειτουργήμα. Οι δημοσιογράφοι αφογκράζονται τον κόσμο, βιώνουν τον παλμό του λαού, ακολουθούν τη ροή των εξελίξεων, καταγράφουν την ανθρώπινη χαρά και δυστυχία, εκτελώντας ταυτόχρονα το καθήκον τους απέναντι στην κοινωνική επιστήμη, την οποία υπηρετούν. Υπάρχει ένας δημοσιογράφος σε κάθε γωνιά της Γης, που προβάλλει την αλήθεια, με κάθε διαθέσιμο μέσο. Ωστόσο, οι κίνδυνοι που απορρέουν από την προβολή της αλήθειας απειλούν τόσο την ελευθερία της έκφρασης, όσο και την ανθρώπινη υπόσταση. Οι απηνείς και απάνθρωπες επιθέσεις, φυλακίσεις, δολοφονίες εις βάρος των προασπιστών και θεματοφυλάκων της αλήθειας και της δημοκρατίας συνιστούν πραγματικότητα.

2. Ο ρόλος του δημοσιογράφου

Υπό αυτές τις συνθήκες εντοπίζεται ένα νέο πλαίσιο, μέσα στο οποίο ο δημοσιογράφος¹ οφείλει να προσαρμοστεί και να διαδραματίσει ενεργό ρόλο. Η εδραίωση των κοινωνικών δικτύων, η τεχνολογική ανάπτυξη και η ανακατανομή ισχύος μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο σύστημα έχουν επιφέρει ριζικές αλλαγές. Ο δημοσιογράφος καλείται με εφόδια, το ηθικό σθένος, τη συνείδηση του λειτουργήματός του και τη σφαιρική του μόρφωση, να δρα προς όφελος του κοινωνικού συνόλου και να αποτελεί υπέρμαχο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενημερώνοντας τους πολίτες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους². Άλλωστε, η ελευθερία της έκφρασης σε συνδυασμό με την αμερόληπτη πληροφόρηση συνιστούν τη λυδία λίθο μίας δημοκρατικής πολιτείας, καθώς η ποιότητα της πληροφόρησης αντικατοπτρίζει την ποιότητα της δημοκρατίας. Το επάγγελμα του δημοσιογράφου αποτελεί το συνδεδετικό αρμό στη διττή φύση του ανθρώπου -την κοινωνική και την ατομική- αναδεικνύοντας παράλληλα την άρρηκτη σχέση ατόμου και κοινωνίας, δεδομένου ότι η συλλογικότητα συγκροτείται από πολλές ατομικότητες.

---

¹ Ραμονέ, Ι. (2011). Η έκρηξη της δημοσιογραφίας: Από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην μαζικότητα των μέσων ενημέρωσης. Μετάφραση από τα Γαλλικά από Τσαπακίδης, Θ. Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ του ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2011).

² ΑΡΧΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 23 Μαρτίου, 2019).

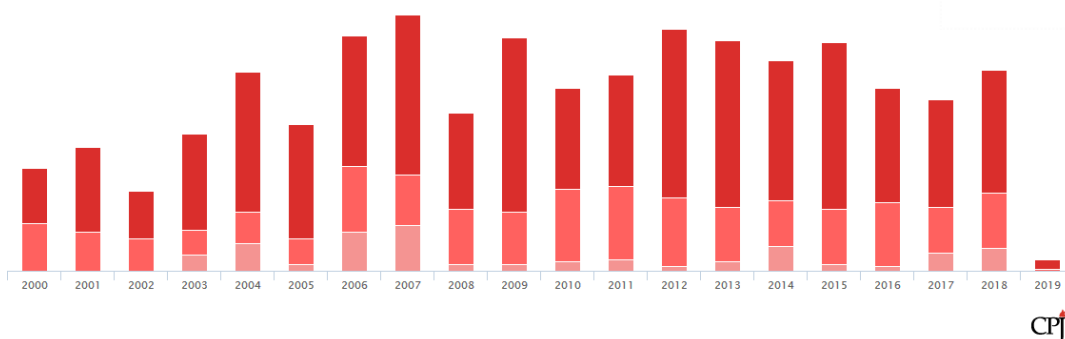
Επομένως, όταν δολοφονείται ή «φιμώνεται» ένας δημοσιογράφος δεν πλήττεται μόνο το υποκείμενο, αλλά και το κοινωνικό σύνολο εν γένει³.

3. Η δημοσιογραφία υπό το πρίσμα της ανακατανομής ισχύος

Ωστόσο, η διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα έχει κλυδωνίσει τον τρόπο άσκησης του δημοσιογραφικού λειτουργήματος, εγείροντας ζητήματα συσχετισμού δυνάμεων και κυριαρχίας. Ειδικότερα, η μεταβολή του διεθνούς *status quo* δυσχεραίνει το ρόλο του δημοσιογράφου. Οι κυρίαρχες ομάδες, για την παραγωγή και αναπαραγωγή της ισχύος τους, αντλούν εξουσία από τη δυναμική του δημοσιογράφου, αποσκοπώντας στην ενίσχυση των μέσων που διαθέτουν και στην εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων⁴. Με αυτόν τον τρόπο, μέσω της πρόσβασης στην πληροφόρηση, παραβιάζεται η αποτελεσματική αποτύπωση των γεγονότων. Σε αυτό το πλαίσιο, η χρήση καταναγκαστικής βίας, με αποκορύφωμα τη δολοφονία, αποτελεί μηχανισμό προώθησης συμφερόντων⁵. Χαρακτηριστικά, το 2017, 9 στις 10 περιπτώσεις δολοφονιών σχετίζονταν με υποθέσεις διαφθοράς και πολιτικών σκανδάλων⁶. Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των δολοφονιών έχει παραμείνει σχετικά σταθερός τα τελευταία 3 χρόνια, η Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων επισημαίνει ότι οι φυλακίσεις, οι εξορίες και τα ποσοστά λογοκρισίας έχουν αυξηθεί δραματικά⁷.

1544 Journalists and Media Workers Killed

between 2000 and 2019 / Motive Confirmed or Unconfirmed

³ Ψαριανός, Α. (2018). Η δημοσιογραφία στα social media: ο ρόλος του δημοσιογράφου ΑΘΗΝΑ: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

⁴ Bourdieu, P. (1979). *La distinction*. Paris, Minuit, σελ. 127

⁵ Lagroye, J., Francois, B. & Sawicki, F. (2002). *Sociologie politique*. Paris: Presses de sciences Po: Dalloz.

⁶ Ο συνολικός αριθμός των δολοφονημένων δημοσιογράφων την περίοδο 2000-2019 σύμφωνα με στοιχεία του CPJ αγγίζει τους 1544. CPJ. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 2 Μαρτίου, 2019).

⁷ Πρίφτη, Κ. (2018). *HuffPost Greece*. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 7 Μαρτίου, 2019).

4. Γεωπολιτική προσέγγιση

Η έρευνα της κρατούσας αντιμετώπισης των δημοσιογράφων γίνεται με κριτήριο γεωπολιτικό και επικεντρώνεται, τόσο στη Δύση, όσο και στις πρωταθλήτριες χώρες καταπίεσης της ελευθεροτυπίας, τη Ρωσία, την Τουρκία, τις Φιλιππίνες, το Ιράκ και το στυγερό Μεξικό.

4.1. Ευρώπη – Ρωσία – ΗΠΑ

Όσον αφορά στο σύγχρονο δυτικό κόσμο⁸, η άνοδος εξτρεμιστικών κινήσεων και οι τάσεις απομονωτισμού οδηγούν σε μία γενικότερη ηθικοπολιτική κρίση που εκδηλώνεται έντονα στο πεδίο της δημοσιογραφίας. Η ελευθεροτυπία σε ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, που πυροδότησε το κίνημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κλονίζεται⁹. Ακόμη και οι ΗΠΑ¹⁰, ως μητρόπολη του καπιταλισμού και πρωταγωνίστρια στο Δυτικό κόσμο, δεν αποκλίνουν από το γενικό κανόνα. Η δυνατότητα των δημοσιογράφων να δημοσιεύουν υπονομεύεται από επιθέσεις, συλλήψεις, απαγόρευση εισόδου στα σύνορα των Πολιτειών, έλεγχο των ηλεκτρονικών συσκευών τους, διώξεις, καταγγελίες και περιορισμούς στη διάδοση πληροφοριών στο κοινό. Την κατάσταση επιδεινώνουν οι λεκτικές επιθέσεις του ίδιου του Προέδρου των ΗΠΑ, Ντόναλντ Τραμπ, εναντίον των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Προσπάθειες αποσιώπησης της αλήθειας και περιστατικά βίας εναντίον των δημοσιογράφων δεν εκλείπουν και από χώρες- όπως η Νορβηγία¹¹, η Σουηδία¹² και η Ολλανδία¹³ – που κατέχουν υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη αναφορικά με τον δείκτη ελευθεροτυπίας¹⁴. Στο μεταίχμιο μεταξύ δύο ηπείρων, η Ρωσία βιώνει το φαινόμενο αυτό στον υπέρτατο βαθμό ήδη από το 2012, μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Βλαντιμίρ Πούτιν. Σε ένα κατ' επίφαση δημοκρατικό καθεστώς τα κατοχυρωμένα συνταγματικά δικαιώματα των πολιτών και δη των δημοσιογράφων¹⁵ καταστρατηγούνται. Η λογοκρισία, η προπαγάνδα των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, η εξαφάνιση ασύμφορων για την κυβέρνηση ειδήσεων, η φυλάκιση δημοσιογράφων - ερευνητών και η καταδίωξη αρθρογράφων-

---

⁸ Ο σύγχρονος δυτικός κόσμος ενσαρκώνει το δυτικό φιλελεύθερο μοντέλο το οποίο θεμελιώνεται πάνω στις αρχές της ελευθερίας της σκέψης και του λόγου, της προστασίας του θεμελιώδους δικαιώματος του ανθρώπου στην ζωή και του δικαιώματος ελεύθερης πρόσβασης στην πληροφορία.

⁹ Η τρομοκρατική επίθεση στα γραφεία του Γαλλικού περιοδικού Charlie Hebdo αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της κρίσης της δημοσιογραφίας στη χώρα. Monde Diplomatique (2015) Charlie Hebdo. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

¹⁰ RFS (2018). Media freedom in the US under threat, report finds. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 11 Μαρτίου, 2019)

¹¹ Αν και σπάνια, τα περιστατικά βίας εναντίον των δημοσιογράφων είναι υπαρκτά ακόμα και στη Νορβηγία, η οποία αποτελεί την πρώτη χώρα στην παγκόσμια κατάταξη με βάση τον δείκτη ελευθεροτυπίας. The World Press Freedom Index 2018 - Norway. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου, 2019).

¹² The World Press Freedom Index 2018 - Sweden. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου, 2019).

¹³ The World Press Freedom Index 2018 - Netherlands. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου, 2019).

¹⁴ The World Press Freedom Index 2018. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου, 2019).

¹⁵ Το πολίτευμα της Ρωσίας είναι Ομοσπονδιακή Προεδρική Δημοκρατία (Άρθρο 1 του Ρωσικού Συντάγματος). Συνταγματικά κατοχυρωμένα είναι το δικαίωμα στη ζωή (Άρθ. 20), η ελευθερία σκέψης και λόγου (Άρθ. 29) και η απαγόρευση της λογοκρισίας (Άρθ. 29 παρ. 4,5). Το Σύνταγμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 5 Μαρτίου, 2019).

bloggers, οι ανεξιχνίαστες δολοφονίες τους και η ατιμωρησία των υπαιτίων αποτελούν καθημερινότητα¹⁶. Η μονόπλευρη παρουσίαση των ειδήσεων προσπαθεί να διασφαλιστεί με κάθε τρόπο. Η πλήρης αποσύνδεση από το διεθνές δίκτυο ενημέρωσης¹⁷ αποτελεί επόμενο στόχο της Ρωσίας, καθώς προγραμματισμένη είναι η αποσύνδεση της Μόσχας από το διαδίκτυο (πιθανότητα την 1η Απριλίου 2019). Η υλοποίηση του σχεδίου αυτού αποθαρρύνει ακόμα περισσότερο τους υπέρμαχους της ποιοτικής δημοσιογραφίας στη χώρα.

4.2. Ασία

Παράλληλα, η Τουρκία κατέχει τα ηνία στις διώξεις και φυλακίσεις¹⁸ δημοσιογράφων, ιδίως μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016, με τις μακροχρόνιες, αναιτιολόγητες προφυλακίσεις και τη μη διεξαγωγή δικών να πιστοποιούν την κατάφωρη παραβίαση των προστατευτικών της ελευθεροτυπίας δικαιωμάτων. Ειδικότερα, το Τουρκικό Σύνταγμα (Άρθρα 26,28)^{19,20}, σε συνδυασμό με τον Ποινικό Κώδικα και τον Αντιτρομοκρατικό Νόμο εισάγουν ασαφείς γενικές ρήτρες²¹, προλειαινόντας το έδαφος για παραβιάσεις. Στις Φιλιππίνες η κατάσταση είναι πιο οξυμένη^{22,23} με την κυβέρνηση να προβαίνει ανεφυθρίαστα σε δολοφονίες²⁴ και διώξεις αντιφρονούντων δια της κατασκευής επίπλαστων κατηγορητηρίων και σκευωριών.²⁵ Οι πιο προσφιλείς και ήπιες κυβερνητικές μέθοδοι του προέδρου, Ροντρίγκο Ντουτέρτε, είναι τα εμπάργκο σε ιστοσελίδες και η ανάκληση δημοσιογραφικών αδειών στους επικριτές του και σε όσους αγγίζουν ευαίσθητα θέματα^{26,27}. Στο Ιράκ η κατάσταση είναι ακόμη πιο δριμεία²⁸, καθώς τις απώλειες δημοσιογράφων εξαιτίας των πολεμικών συρράξεων²⁹ διαδέχονται τα θύματα από

---

¹⁶ The World Press Freedom Index 2018 - Russia. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου, 2019).

¹⁷ Sciencealert (2019) Russia Is Preparing to Disconnect The Entire Country From The Internet. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου, 2019).

¹⁸ Turkey leads the world in jailed journalists. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 14 Μαρτίου, 2019).

¹⁹ Κατοχυρώνουν και προασπίζουν την ελευθερία του λόγου χωρίς κρατική παρέμβαση.

²⁰ Constitution of Republic of Turkey. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2019).

²¹ λ.χ ελέω της εθνικής ασφάλειας ,της δημόσιας τάξης και της καταστολής των εγκλημάτων.

²² The problems that Filipino journalists face. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου, 2019).

²³ Aguilar, S., Filomeno, V., Mendoza, A. & Meynardo, P. (Οκτώβριος 2014). KEEPING THE STATE AT BAY: The Killing of Journalists in the Philippines, 1998-2012. Critical Asian Studies. 46(4):139.

²⁴ Al Jazeera (2017). Journalism in Rodrigo Duterte & Philippines. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2019).

²⁵ Με πρόσφατο παράδειγμα που απασχόλησε την κοινή γνώμη, την περίπτωση της Maria Ressa εκδότρια της εφημερίδας «Rappler».

²⁶ Απεργίες ,λαϊκές κινητοποιήσεις, ενασχόληση με τον πόλεμο των ναρκωτικών.

²⁷ CPJ (2018) Filipino journalists beaten, arrested while covering labor strike. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

²⁸ CPJ (2017) Iraq, Syria, deadliest countries for journalists. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2019).

²⁹ Fung, K. (Mar 19, 2013). Record Number Of Journalists Killed During Iraq War: Committee To Protect Journalists. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2019).

πολιτικές πιέσεις³⁰. Συγκεκριμένα, για την αποσιώπηση της αλήθειας³¹ οι εν ψυχρώ δολοφονίες συνοδεύονται από εκβιασμούς και εξαναγκασμένες δωροδοκίες εκ μέρους των παραστρατιωτικών οργανώσεων, συνθέτοντας, έτσι, ένα εξαιρετικά επικίνδυνο περιβάλλον για την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος. Παρατηρείται, λοιπόν, ένας κοινός άξονας. Όλα τα θύματα αποδύθηκαν σε μια προσπάθεια δημοσιογραφικής κάλυψης σκανδάλων διαφθοράς, πολιτικού ρεπορτάζ και υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

4.3. Μεξικό

Τέλος, μια από τις περιοχές της Λατινικής Αμερικής στην οποία παρατηρούνται κατά συρροήν δολοφονίες δημοσιογράφων είναι το Μεξικό³². Κατά το έτος 2018, ήταν η δεύτερη χώρα³³ με τις περισσότερες δολοφονίες δημοσιογράφων στον κόσμο, σύμφωνα με τη Διεθνή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων, και η πρώτη μεταξύ των χωρών που δε βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Στόχος των επιθέσεων είναι οι δημοσιογράφοι που ερευνούν ζητήματα πολιτικής διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος³⁴. Επιπρόσθετα, το κράτος του Μεξικό παρά την ύπαρξη ενός συνταγματικού πλαισίου, όχι μόνο δε διασφαλίζει ουσιαστικά το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης των δημοσιογράφων, αλλά αδιαφορεί, με αποτέλεσμα να καθίσταται πλέον αναγκαία η παρέμβαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου³⁵(ΔΠΔ), ύστερα από αίτημα της οργάνωσης RSF λόγω της ατιμωρησίας των ενόχων. Συνεχίζοντας, αξίζει να σημειωθεί πως οι δημοσιογράφοι δε δικαιούνται ασφάλιση μόνο και μόνο επειδή είναι δημοσιογράφοι. Ως εκ τούτου, βρίσκονται στη μέση έχοντας να αντιμετωπίσουν τόσο το κράτος, όσο και το οργανωμένο έγκλημα, καθώς σε πολλές περιπτώσεις τα συμφέροντα τους διαπλέκονται.

5. Αίτια δολοφονιών

Το 2018, το συντριπτικό ποσοστό του 55%³⁶ των δολοφονιών αποτελεί αποκύημα της ενασχόλησης δημοσιογράφων με την αποκάλυψη κυκλωμάτων διαφθοράς, ναρκωτικών³⁷ και

---

³⁰ Delgado Culebras, I. (March 21, 2019). In Iraqi Kurdistan, journalists are victim of political tension. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2019).

³¹ CPJ (2018) Iraqi authorities shut down internet, detain and assault journalists amid protests. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

³² Nalvarte, P. (2018). Aumentan asesinatos de periodistas en el mundo mientras México lidera por muerte de periodistas en América Latina.. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 21 Μαρτίου, 2019).

³³ FIP (2018). México, el segundo país con más asesinatos de periodistas en 2018. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2019).

³⁴ HispanTV (2019) ¿Cuál es la causa de asesinato de periodistas en Latinoamérica?. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2019).

³⁵ In.gr (2019) Μεξικό: Έγκλημα κατά της ανθρωπότητας οι δολοφονίες δημοσιογράφων. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2019).

³⁶ Heffron, C. (2018). #TruthNeverDies: Ending impunity for crimes against journalists. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου, 2019).

³⁷ Κάτσουρα, Α. (2019). Ένα επάγγελμα εκ προοιμίου επικίνδυνο. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου, 2019).

πολιτικοοικονομικών σκανδάλων³⁸. Υποθέσεις όπως αυτή των «Panama Papers»³⁹, αποδεικνύουν το πώς πολιτικοί ηγέτες και οικονομικοί κολοσσοί του σήμερα «φιμώνουν» επαγγελματίες που απειλούν τα συμφέροντά τους. Η επιδίωξη της διαφάνειας συναντά ποικίλα νομικά και ουσιαστικά εμπόδια, αφού προτάσσεται η ιδιωτικότητα και η εθνική ασφάλεια με την απαγόρευση χρήσης παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, έναντι της ελεύθερης διακίνησης⁴⁰ των πληροφοριών. Το καθεστώς επιλεκτικής απονομής της δικαιοσύνης που επικρατεί, με άλυτες ή συγκαλυμμένες υποθέσεις, απορρέει από ανελεύθερα πολιτικά καθεστώτα, αυταρχικούς⁴¹ ηγέτες και θρησκευτικό (και όχι μόνο) φανατισμό⁴². Οι δημοσιογράφοι, ειςχωρώντας στα άδυτα τέτοιων υποθέσεων, στοχοποιούνται και μετατρέπονται σε εξιλαστήρια θύματα. Κυβερνήσεις εθελουφλούν μπροστά σε δολοφονίες, όπως αυτή του J.Khashoggi⁴³, ακολουθώντας μια πολιτική αποσιώπησης, αγνοώντας διεθνή αιτήματα για τη διαλεύκανσή τους.

Οι αποστολές σε εμπόλεμες ζώνες⁴⁴ διατηρούν σταθερά σημαντικό ποσοστό στον πίνακα της εγκληματικότητας εναντίον της δημοσιογραφίας. Οι δημοσιογράφοι αυτοί δεν αγωνίζονται για την ικανοποίηση της ματαιοδοξίας τους, αλλά έχοντας επίγνωση κινδύνου, αποφασίζουν να αποκαλύψουν τα τεκταινόμενα σε πεδία στρατιωτικής αναταραχής⁴⁵, ανεξαρτήτως της πολιτικής τοποθέτησης των εκάστοτε κυβερνήσεων⁴⁶.

Είτε πρόκειται, λοιπόν, για στοχευμένες είτε για παράπλευρες απώλειες, ο δημοσιογραφικός κλάδος μετρά εκατοντάδες θύματα. Τα κυβερνητικά συμφέροντα, οι οικονομικές υπερδυνάμεις, οι ρητορικές μίσους και οι αγώνες για κυριαρχία προκαλούν αλυσιδωτές επιθέσεις.

---

³⁸ Editorial, (2018). The Guardian view on the killing of journalists: the truth in peril. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου, 2019).

³⁹ Το BHMATeam, (2016). Panama Papers: Τί είναι, ποιοι εμπλέκονται, γιατί είναι σημαντικά. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2019).

⁴⁰ OECD, (2018). The Role of the Media and Investigative Journalism in Combating Corruption. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2019).

⁴¹ Συχνά εμφανίζονται τάσεις μιμητισμού μεταξύ των ηγετών, καθώς ένας εν δυνάμει αυταρχικός ηγέτης βρίσκοντας έρεισμα για περαιτέρω παραβιάσεις και απολυταρχικές συμπεριφορές σε αντίστοιχες ενέργειες ενός άλλου ηγέτη ενθαρρύνεται να προχωρήσει σε όμοιες πρακτικές με αποτέλεσμα την επικράτηση φαινομένων ανελευθερίας. Cohen, N. (2018). Brazil, Turkey, Slovakia... tyranny's contagion spreads around the world. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

⁴² Massih, N. (2015). How Islamic State uses killings to try to spread fear among media. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

⁴³ BBC, (2018). Khashoggi death: Saudi Arabia says journalist was murdered. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου, 2019).

⁴⁴ Richard Allen, G. (2012). Deaths of journalists in Syria highlight dangers. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2019).

⁴⁵ Dehghan, S. (2018). Afghanistan: the 10 journalists who died in deadly day for media. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

⁴⁶ Beiser, E. (2018). More journalists killed on the job as reprisal murders nearly double. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 19 Μαρτίου, 2019).

6. Case studies

Ο *Γιαν Κιούτσακ* ήταν ένας 27χρονος Σλοβάκος δημοσιογράφος ο οποίος βρέθηκε νεκρός στην οικεία του, μαζί με τη μνηστή του⁴⁷. Εργαζόταν ως ρεπόρτερ στην ιστοσελίδα *actuality.sk*⁴⁸. Τον τελευταίο καιρό ασχολείτο με μια υπόθεση φορολογικής απάτης με βασικό εμπλεκόμενο τον επιχειρηματία *Μαριάν Κόκνερ*. Ο *Κόκνερ* απείλησε το δημοσιογράφο και την οικογένειά του. Ο *Κιούτσακ* κατήγγειλε την απειλή στην αστυνομία, αλλά όπως ανέφερε ο ίδιος με ανάρτηση του σε προσωπικό του λογαριασμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η τελευταία δεν ασχολήθηκε, όσο θα έπρεπε με την υπόθεση. Παράλληλα, είχε ανακαλύψει ότι η σύμβουλος του Σλοβάκου πρωθυπουργού, *Ρόμπερτ Φίκο*, διατηρούσε επαγγελματικές κι ερωτικές σχέσεις με μέλος της ιταλικής μαφίας, γεγονός που οδήγησε τον *Φίκο* σε παραίτηση^{49,50,51}. Οι αρχές της χώρας συνέλαβαν 4 ιταλούς υπόπτους που ωστόσο αφέθηκαν ελεύθεροι ελλείψει στοιχείων^{52,53,54}. Ένα χρόνο αργότερα, επερίφθησαν κατηγορίες για ηθική αυτουργία στο *Μαριάν Κόκνερ*, ωστόσο η υπόθεση δεν έχει εκδικασθεί^{55,56,57,58}.

Η *Ντάφνι Καρούανα Γκαλίτσια*, δημοσιογράφος, ερευνήτρια, blogger⁵⁹ δολοφονήθηκε⁶⁰ τον Οκτώβριο του 2017 στην Μάλτα με βόμβα που εξερράγη στο αυτοκίνητό της πυροδοτούμενη με SMS, μπροστά στα μάτια του γιου της *Μάθιου*⁶¹. Η *Γκαλίτσια* ασχολούνταν με ερευνητικό

⁴⁷ BBC. Slovakia shocked by killing of journalist and partner. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2019).

⁴⁸ Η εν λόγω ιστοσελίδα ερευνούσε υποθέσεις διαφθοράς καθώς και φορολογικές απάτες με εμπλεκόμενους πολλούς επιχειρηματίες και υψηλά ιστάμενα πολιτικά πρόσωπα Σλοβακίας.

⁴⁹ Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι η δολοφονία του *Κιούτσακ* πυροδότησε ένα κύμα αντιδράσεων και μαζικών διαδηλώσεων με στόχο την άσκηση πολιτικής πίεσης που οδήγησε εν τέλει στην παραίτηση του πρωθυπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών. Επρόκειτο για τις μεγαλύτερες αριθμητικά διαδηλώσεις των τελευταίων ετών στη Σλοβακία.

⁵⁰ Verseck, V. (2019). Murder of Jan Kuciak: What did Slovakia's government know?, DW. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2019).

⁵¹ Harris, C. (2019). Jan Kuciak murder: how has journalist's slaying changed Slovakia? Euronews. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 13 Μαρτίου, 2019).

⁵² Dalton, J. (2018). Jan Kuciak: Police release all seven people arrested over murder of Slovakia investigative journalist. The Independent. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2019).

⁵³ Αίσθηση προκάλεσε και η απόλυση της τοπικής εισαγγελέως *Jaromír Čiznár* λόγω τηλεφωνικής επικοινωνίας με έναν από τους υπόπτους.

⁵⁴ Patricolo, C. (2019). Slovak prosecutor fired for online contact with Jan Kuciak murder suspect. Emerging-europe.com. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2019).

⁵⁵ Ο 55χρονος επιχειρηματίας συνελήφθη τον Ιούνιο με την υποψία διάπραξης φορολογικού εγκλήματος, εξαιτίας του οποίου βρίσκεται ακόμη υπό κράτηση.

⁵⁶ Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η Σλοβακία βρίσκεται στην 27^η θέση της διεθνούς κατάταξης των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα σχετικά με την ελευθερία του λόγου, σημειώνοντας πτώση 10 θέσεων τα τελευταία χρόνια.

⁵⁷ Santora, M. (2019). Slovak Businessman charged with ordering murder of journalist Jan Kuciak. NYTimes. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου, 2019).

⁵⁸ TheJapanTimes. (2019) Slovak entrepreneur charged with ordering investigative journalist Jan Kuciak's 2018 murder. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 18 Μαρτίου, 2019).

⁵⁹ Αρθρογραφέυσε στο προσωπικό της blog *Running Commentary*.

⁶⁰ Είχε δεχθεί απειλές για την ζωή της δύο εβδομάδες πριν τον θάνατό της. CNN Greece. (2017) Μάλτα: Η βόμβα στο όχημα της *Ντάφνι Καρούανα Γκαλίτσια* πυροδοτήθηκε με sms. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2019).

⁶¹ Μετά τον θάνατο της μητέρας του, ξεκίνησε το "The Daphne Project" (2018) από το Γάλλο δημοσιογράφο *Λοράν Ρισάρ* για τη συνέχεια του ερευνητικού έργου της *Γκαλίτσια*.

ρεπορτάζ διαδραματίζοντας ενεργό ρόλο σε εφημερίδες της Μάλτας⁶² και προέβη σε αποκαλύψεις αναφορικά με τη σύνδεση μελών της Κυβέρνησης της χώρας και του σκανδάλου Panama Papers. Τα Panama Papers αποτελούν μία δημοσιογραφική αποκάλυψη που αφορά τη δράση προσώπων της επικαιρότητας οι οποίοι κρύβουν τα χρήματά τους σε off-shore εταιρείες⁶³ στον Παναμά για ευνοϊκότερη φορολογική μεταχείριση. Μέχρι σήμερα η υπόθεση παραμένει εκκρεμής.

7. Μέσα προστασίας

Ο 20ος αιώνας, μέχρι και την τελευταία δεκαετία του, χαρακτηρίζεται από χιλιάδες σταγόνες αίματος προερχόμενες από δημοσιογράφους, ενώ ο 21ος μετράει ήδη νεκρούς⁶⁴. Το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να εκφράζει τις ιδέες του και γενικότερα τη διάνοια του -με ή χωρίς σκοπό διάδοσης-⁶⁵ κατοχυρώνεται ήδη στο Ελληνικό Σύνταγμα (άρθρα 5 και 14), στην ΕΣΔΑ⁶⁶, στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα⁶⁷, καθώς και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Άρθρο 11). Ωστόσο, τόσο τα εθνικά, όσο και τα διεθνούς εμβέλειας νομοθετήματα αδυνατούν να διασφαλίσουν την ουσιαστική προστασία των δημοσιογράφων. Για το λόγο αυτό, παράλληλα οργανισμοί και φορείς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, η IFJ⁶⁸, η UNESCO⁶⁹ και το Συμβούλιο Ασφαλείας⁷⁰ δραστηριοποιούνται κατά της ατιμωρησίας με επιμέρους ψηφίσματα, πλατφόρμες καταγραφής δολοφονιών και παράνομων κρατήσεων, *projects* και καμπάνιες. Ιδιαίτερα σε χώρες, όπου η συγκάλυψη των εγκλημάτων αυτών⁷¹ αποτελεί πλέον σύνηθες φαινόμενο, οι δράσεις αποβλέπουν στην ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και στην κινητοποίηση κρατών προς υπογραφή διεθνούς σύμβασης προστασίας των δημοσιογράφων.⁷² Η ισηγορία και η πολυφωνία αποτελούν το «οξυγόνο» της δημοκρατίας και οτιδήποτε αφορά τη συλλογικότητα αργά ή γρήγορα θα πλήξει και την ατομικότητα. Έτσι, το νομικό πλαίσιο δεν αρκεί, αν ο κάθε πολίτης δεν κατανοήσει τη σοβαρότητα του θέματος και δεν αντιδράσει σε κάθε επόμενη συγκάλυψη και προσπάθεια αποσιώπησης δολοφονιών. Όταν οι δημοκρατικοί θεσμοί αποδυναμώνονται, ο εκφοβισμός και το αυταρχικό ιδεολογικά κλίμα

⁶² Οι εφημερίδες που αρθρογραφούσε ήταν: Times of Malta, The Malta, Independent.

⁶³ Οι 3 κατηγορούμενοι Τζορτζ και Άλφρεντ Ντετζόρτζο, Βίνσεντ Μουσκάτ από τους 10 συλληφθέντες δηλώνουν αθώοι.

⁶⁴ Αθηνάκης, Δ. (Αύγουστος 2017). Δολοφονίες δημοσιογράφων στην Ελλάδα. Καθημερινή. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2019).

⁶⁵ Βλαχόπουλος, Σ. (2017). Θεμελιώδη Δικαιώματα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

⁶⁶ Άρθρο 10, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η ελευθερία της έκφρασης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προστατεύει όχι μόνο το περιεχόμενο, αλλά και τον τρόπο και το μέσο με το οποίο αυτή εξωτερικεύεται καθιστώντας έτσι το τύπο πρωταρχική μορφή της αποτύπωσης του περιεχομένου της έκφρασης.

⁶⁷ Στο Διεθνές Σύμφωνο (Άρθρο 19), το οποίο κυρώθηκε με το Ν 2462/1997 ορίζεται ειδικώς ότι κανείς δεν πρέπει να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και να παρενοχλείται για τις απόψεις του καθώς και ότι η ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει επίσης την αναζήτηση, τη λήψη και τη μετάδοση πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους.

⁶⁸ International Federation of Journalists- Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων.

⁶⁹ Ψήφισμα 29 (1997) με θέμα “Καταδίκη της βίας κατά των δημοσιογράφων”.

⁷⁰ Ψήφισμα 2222/2015 και 1738/2006.

⁷¹ South East Europe - Freedom of expression campaign / Moldova-Media freedom and pluralism campaign. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2019).

⁷² “Ο καλύτερος φόρος τιμής που θα μπορούσαμε να αποτίσουμε στα θύματα είναι να κινητοποιηθούμε και να εργαστούμε για να άρουμε την ατιμωρησία που κυριαρχεί εδώ και καιρό”, αναφέρει ο γενικός γραμματέας της IFJ. Alfavita (2018) Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2019).

επικρατούν, το μόνο καταφύγιο προστασίας είναι η υπεράσπιση της αλήθειας από τους πολίτες προς προώσπιση της ελεύθερης διάδοσης της πληροφορίας και συνάμα της δημοκρατίας.

8. Ηθικά και νομικά διλήμματα

Άξιο προβληματισμού είναι το ζήτημα της σύγκρουσης συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Αναμφισβήτητα, κεντρική θέση στη δημοσιογραφία κατέχει η ελευθερία έκφρασης (Άρθρο 5 Σ)⁷³ που συνδέεται άρρηκτα με το δικαίωμα στην πληροφόρηση (Άρθρο 5Α Σ). Συχνά, οι δημοσιογράφοι υπηρετώντας το καθήκον τους, καταφεύγουν στη χρήση αθέμιτων μέσων⁷⁴, αφενός με την παράνομη κοινοποίηση προσωπικών δεδομένων⁷⁵ (Άρθρο 9Α Σ) που καταστρατηγεί το δικαίωμα στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του ατόμου (Άρθρο 57 ΑΚ) κι αφετέρου με την υποκλοπή απόρρητων εγγράφων στην προσπάθεια αποκάλυψης οικονομικών και πολιτικών σκανδάλων που πλήττουν το δημόσιο συμφέρον⁷⁶. Στις περιπτώσεις αυτές, η ισορροπία επέρχεται μέσω της αρχής της αναλογικότητας⁷⁷, χωρίς όμως να μειώνεται η αξία της ανθρώπινης ζωής.

Ηθικό δίλημμα, το οποίο καθορίζει το ποιόν του δημοσιογράφου, είναι το αν θα παρουσιάσει την πραγματικότητα όπως είναι ή βάσει κομματικών συμφερόντων. Το φαινόμενο της «φίμωσης» του Τύπου και της στράτευσης των δημοσιογράφων είναι εντονότερο σε εποχές κρίσης, όπου ανακύπτει το ζήτημα της ανακατανομής ισχύος⁷⁸. Η στάση αυτή δημιουργεί ένα «πρότυπο συμπεριφοράς» που αποτρέπει τους δημοσιογράφους να υπηρετήσουν την αλήθεια προτιμώντας τη διασφάλιση της προστασίας τους.

Την τελευταία δεκαετία, έχουν ενταθεί οι προσπάθειες προστασίας των δημοσιογράφων σε παγκόσμιο επίπεδο με θέσπιση νομοθετημάτων, την κινητοποίηση παγκόσμιων φορέων⁷⁹, όπως η ανακήρυξη της 2ας Νοεμβρίου ως «Παγκόσμιας Ημέρας κατά της ατιμωρησίας των εγκλημάτων κατά των δημοσιογράφων»,⁸⁰ τη δημιουργία από την UNESCO του κινήματος #TruthNeverDies⁸¹ για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και τη δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων⁸². Αντιφατικό είναι το γεγονός πως το 2018 ήταν από τις πιο θνησιγενείς χρονιές για τους

⁷³ Σύνταγμα. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 11 Μαρτίου, 2019).

⁷⁴ Βρεττού Χ. (2017). Δικαιώματα του ανθρώπου. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

⁷⁵ Alismedia. Δολοφονίες Δημοσιογράφων. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2019).

⁷⁶ Δίλημμα δεν τίθεται όμως σε περιπτώσεις δημοσίου συμφέροντος, όπου αίρεται το απόρρητο και δικαιολογείται τέτοιου είδους συμπεριφορά. Ενδεικτικά, λόγοι εθνικής ασφάλειας κι υγείας, αντιμετώπιση οργανωμένου εγκλήματος και σοβαρών εγκλημάτων του Ποινικού Κώδικα, προστασία θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

⁷⁷ Βλαχόπουλος, Σ. (2017). Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα. Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

⁷⁸ Το φαινόμενο αυτό είναι πρόδηλο στις σύγχρονες παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες όπου ο εκφοβισμός των δημοσιογράφων ξεπερνά τα εθνικά όρια. Χρηστάκης, Ν. (2016). Ψυχοκοινωνιολογία των μαζικών επικοινωνιών. Αθήνα: GUTENBERG

⁷⁹ IFJ. End Impunity - for a UN Convention on the Protection of Journalists!. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2019).

⁸⁰ UNESCO. International Day to End Impunity for Crimes against Journalists. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 6 Μαρτίου, 2019).

⁸¹ Euronews (2018) #TruthNeverDies: Ending impunity for crimes against journalists. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2019).

⁸² ABOUT US. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου, 2019)

δημοσιογράφους⁸³. Πώς αξιόνουμε, λοιπόν, από τους δημοσιογράφους να παλέψουν για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προάσπιση της δημοκρατίας όταν κινδυνεύει η ίδια τους η ζωή;

9. Επίλογος

Περισσότερο, λοιπόν, από ποτέ, η προστασία των λειτουργιών της αλήθειας συνιστά καίριο αίτημα και αναγκαιότητα. Η επίτευξή της θα επέλθει μέσω της συστράτευσης των ενεργειών της διεθνούς κοινότητας και των πολιτών, σε μια προσπάθεια ουσιαστικής μετουσίωσης των θεωρητικά κατοχυρωμένων νομοθετημάτων προστασίας. Η ευαισθητοποίηση των κοινωνιών σε συνδυασμό με τη δραστηριοποίηση των αρμόδιων διεθνών φορέων θα συμβάλει στην ανασύσταση της ευνομούμενης και δημοκρατικά δομημένης πολιτείας. Αυτή θα εμφορείται από τις αξίες της Ελευθερίας και της Δικαιοσύνης. Απεναντίας, η αδιαφορία και η σιωπή του κοινωνικού συνόλου θα διαιωνίσει την ήδη υπάρχουσα κατάσταση, συντηρώντας μια κοινωνία ψεύδους και ανομίας. Δεν είναι αναγκαίο, όμως, να βρεθεί κανείς στο στόχαστρο για να λάβει θέση. Η επιλογή της αλήθειας, της διαφάνειας και της δικαιοσύνης αντί του μίσους, του θανάτου και της ατιμωρησίας ανήκει στον καθένα από εμάς.

«Πρώτα ήρθαν για τους σοσιαλιστές, αλλά δεν μίλησα – Γιατί δεν ήμουν σοσιαλιστής. Μετά ήρθαν για τους δημοσιογράφους, αλλά δεν μίλησα – Γιατί δεν ήμουν δημοσιογράφος. Μετά ήρθαν για μένα – αλλά δεν υπήρχε κανείς για να διαμαρτυρηθεί»...⁸⁴

---

⁸³ Η κατάσταση που επικρατεί σε χώρες της Μέσης Ανατολής και της Λατινικής Αμερικής είναι ακόμα χειρότερη καθώς οι δολοφονίες των δημοσιογράφων δεν έρχονται καν στο φως της δημοσιότητας. Τις πρώτες θέσεις άλυτων υποθέσεων δολοφονημένων δημοσιογράφων κατέχουν οι Φιλιππίνες, το Μεξικό και το Ιράκ. Roynter (2018) Report: These 14 countries allow journalists to be killed with impunity. Διαθέσιμο [εδώ](#) (Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου, 2019).

⁸⁴ Διαβάστε όλο το άρθρο: [εδώ](#)